

Kihívások a kulisszák mögött

Megfelelés az adatvédelmi és szerzői jogi előírásoknak

BOTTYÁN BÉLA*

Az egyik legfiatalabb művészeti ág, a filmművészet jellegzetessége az, hogy saját közege több szereplő közreműködése útján jön létre, és a folyamat során több jogi állapotváltozáson megy keresztül. E tanulmányban két eltérő szemlélet, a szerzői és az adatvédelmi jogi megközelítés együttes érvényesülése lehetőségeinek és korlátainak bemutatására törekszünk. Különböző jogintézmények összehasonlítását végeztük el, rámutatva a két jogterületnek a filmalkotások létrehozása szempontjából releváns hasonlóságaira és különbségeire, elősegítve a látszólagos vagy tényleges ellentmondások feloldását.

Kulcsszavak: filmalkotás, adatvédelem, adatkezelés, szerzői jog, felhasználási jogok

Challenges behind the curtains

Compliance with provisions of data protection and copyright law

Cinematography is one of the youngest art forms, and it is characterised by that its medium is created through the participation of several actors, and undergoes several changes in legal status during the process. This paper presents the possibilities and limitations of the joint application of two different approaches, intellectual property law and data protection law, in the world of motion pictures. In the study, we performed a comparison of different legal institutions, pointing out the similarities and differences of the two legal fields relevant to the creation of films, helping to resolve apparent or actual contradictions.

Keywords: motion picture, data protection, data processing, copyright, licensing

1. Bevezetés

A filmalkotások – különböző társadalmi okok miatt – mindig is jelentős érdeklődésre tartottak számot. Előállításuk, megalkotásuk nemcsak művészeti és kulturális szempontból tekinthető különlegesnek, de komplexitásuk jogi szempontból is sajátosnak mondható.¹ A filmalko-

* PhD-hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola.

¹ Az angolszász és a kontinentális szerzői jogi szabályozás eltéréseinek történeti okait bővebben lásd TATTAY Levente: *Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016.

tások szerzői² és médiajogi vonatkozásairól már számtalan tudományos munka látott napvilágot, ugyanakkor a filmek létrehozása adatvédelmi jogi előírásoknak való megfeleléssel kapcsolatban több megválaszolatlan kérdés is azonosítható, noha az Európai Unió adatvédelmi rendelete (GDPR) már 2018 óta alkalmazandó.³ A jelen tanulmány ezt a hiányosságot kívánja pótolni azzal, hogy külön vizsgálat tárgyává teszi a filmelőállító és az érintettek viszonyát, és rámutat a szerzői és az adatvédelmi jog területének átfedéséből adódó ellentétek feloldásának lehetőségeire.

2. A filmek megalkotásának főbb jogi vonatkozásai

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerzői jogi védelemben részesíti a filmalkotást és más audiovizuális műveket.⁴ A film eszerint olyan összetett műalkotás,⁵ amelynek egyéni,⁶ eredeti jellegéhez⁷ az alkotás folyamatában részt vevők szerzői vagy más minőségben hozzájárulnak, számos módon hatást gyakorolva,⁸ alakítva a végleges munkát.⁹ Ennek okán a film szerzői jogi védelmének határaival kapcsolatban szinte mindig is érvényesült az a felfogás, hogy azokon túlterjeszkedve valamilyen kiegészítő, szomszédos jogi védelmet is indokolt biztosítani.¹⁰

A film előállítójának az minősül, aki/ami saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva annak anyagi és egyéb feltételeiről.¹¹ Egy filmalkotás előállítása komplexitásának mértékét jól mutatja a létrehozására vonatkozó ügyletek egy lehetséges

² A technikai fejlődésnek a szerzői jog fejlődésére gyakorolt hatásairól lásd SARKADY Ildikó – GRAD-GYENGE Anikó: *A média értéklánc szerzői jogi vonatkozásai*. Budapest, Média tudományi Intézet, 2012, 27–28.

³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról (általános adatvédelmi rendelet).

⁴ Még pontosabban a védelem tárgya a jogosultat megillető jogok és a szerzői jogi viszony, ez utóbbinak tárgya a szerzői mű.

⁵ Az Szt. szerint a filmalkotás olyan mű, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy milyen hordozón rögzítették.

⁶ Az egyes európai országok által alkalmazott szerzői jogi védelem eltéréseiről bővebben lásd MEZEI Péter: Bevezetés az összehasonlító szerzői jogba. In LEGEZA Dénes (szerk.): *Szerzői jog mindenkinek*. Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2023, 342.

⁷ Egyedinek tekintjük a filmet akkor, ha tükröződik benne az alkotó személyisége, az ő megformált gondolatait fejezi ki. Bővebben lásd GRAD-GYENGE Anikó: *Film és szerzői jog, a megfilmesítési szerződés*. Budapest, Média tudományi Intézet, 2016, 32.

⁸ FALUDI Gábor et al.: *Szerzői jog és iparjogvédelem*. Budapest, ELTE Eötvös, 2012, 47.

⁹ Többek között ezért nem minősülnek filmalkotásnak azok a mozgóképek, amelyeket például valamilyen objektum vagyonvédelmi céljából rögzített az adatkezelő. Az ilyen típusú adatkezelésekkel kapcsolatban bővebben lásd Mamooni ASGHAR et al.: Visual Surveillance Within the EU General Data Protection Regulation: A Technology Perspective. 7(1) *IEEE Access* (2019), <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2934226>, 111709–111726.

¹⁰ GRAD-GYENGE i. m. (7. lj.) 16.

¹¹ Szt. 64. § (3) bekezdés.

elméleti csoportosítása:¹² 1. jogok – különösen forgatókönyv szerzői jogairól szóló szerződés, felhasználási szerződés, szomszédos jogok átruházása, zenei jogok megszerzése, cég védjegyek használata, másodlagos jogokra vonatkozó szerződések stb.; 2. szolgáltatás – különösen színészi, rendezői, operatőri munka, filmzene megkomponálása, forgatókönyv megírása; 3. tulajdon – magánterület, közterület, kellék bérlése; 4. pénzösszeg – befektetővel között szerződés.¹³

A kihívást az képezi, hogy a feleknek a szerződések megkötése és teljesítése során a magánjogi szabályok betartása mellett¹⁴ az adatvédelmi előírások érvényesülését is biztosítaniuk kell.¹⁵ E problémakör tudományos megítélésében az imént ismertetett klasszifikáció nyújt segítséget úgy, hogy egyrészt általánosságban rámutat az Sztj. és a GDPR párhuzamos alkalmazásának szükségességére, másrészt a szerzői jog és az adatvédelem főbb kapcsolódási pontjait is meghatározza. Az adatvédelmi jogi megközelítés kiindulópontja,¹⁶ hogy személyes adat az érintettre (természetes személyre) vonatkozó bármely információ, valamint a film előállítója tevékenységének végzése során szükségképpen adatkezelői minőségben jár el,¹⁷ hiszen az általa végzett adatkezelés célját önállóan vagy másokkal együtt meghatározza, és meghozza és végrehajtja vagy az adatfeldolgozóval végrehajtatja az adatkezelésre vonatkozó döntéseket.¹⁸ A film-előállító által végzett főbb tevékenységeket az 1. táblázat foglalja össze.

¹² Ezek az elméleti kategóriák nem egyeznek a Ptk. szerinti szerződéstípusokkal, hanem olyan szempontból bírnak jelentőséggel, hogy segítségükkel kiemelhetők és egymástól elkülöníthetők a filmalkotások előállítása során megkötendő szerződések főbb tartalmi elemei.

¹³ Thomas A. CROWELL: *The Pocket Lawyer for Filmmakers, a Legal Toolkit for Independent Producers*. New York, Routledge, 2011, <https://doi.org/10.4324/9780240813196>, 28.

¹⁴ A filmalkotás folyamatának végrehajtásával összefüggő magánjogi kérdésekről bővebben lásd KOLLARIK Tamás – TAKÓ Sándor: *Film és jog a gyakorlatban – a filmalkotás folyamatát övező egyes magánjogi kérdések*. Budapest, MMA MMKI, 2021.

¹⁵ A mozgókép létrehozásának általános adatkezelési és adatfeldolgozási vonatkozásairól lásd Sarah ATKINSON: *From Film Practice to Data Process: Production Aesthetics and Representational Practices of a Film Industry in Transition*. Edinburgh, Edinburgh University Press, 2018, <https://doi.org/10.3366/edinburgh/9780748693580.001.0001>.

¹⁶ Bővebben lásd Robert KAZEMI: *General Data Protection Regulation (GDPR)*. Hamburg, Tredition, 2018.

¹⁷ A GDPR által nyújtott védelem a személyes adataik kezelésével kapcsolatban az állampolgárságtól és a lakóhelyiüktől függetlenül illeti meg a természetes személyeket. A védelem tárgya az azonosított vagy azonosítható természetes személyekre vonatkozó személyes adatok. Bővebben lásd BUZÁS Péter – PÉTERFALVI Attila – RÉVÉSZ Balázs (szerk.): *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest, Wolters Kluwer, 2021, 27.

¹⁸ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.) 3. § (9) bekezdés.

1. táblázat

A filmelőállító által végzett főbb tevékenységek

Az adatkezelés jellege	Az adatkezelés célja	Az adatkezelés alapját képező ügylet vagy előírás	Adatkörök
I. Filmalkotás létrehozása	Természetes vagy jogi személyekkel megkötendő megfilmesítési szerződések teljesítése	Operatóri, jelmeztervezői, díszlettervezői szerződés	Szerződéskötéshez szükséges alapvető adatok, kapcsolattartási adatok
	Természetes vagy jogi személyekkel megkötendő – szerzői jogi törvény hatálya alá nem tartozó – szerződések teljesítése	Szűkebb értelemben a filmalkotás megvalósításában közvetlenül részt vevő személyekkel (például világozóval, naplóvezetővel, forgalmazóval) megkötött szerződések; tágabb értelemben a filmalkotás létrehozásban közvetett módon részt vevő személyekkel (például bérleti szerződések vagy befektetővel, jogi képviselővel, könyvelővel, tárhelyszolgáltatóval kötött szerződések)	
	Előadóművészekkel megkötendő szerződések teljesítése	Színészi szerződések	A fentiekén kívül kép- és hangmás
II. Származékos mű (film) terjesztése	Filmalkotás közönséghez való eljuttatása	Felhasználási szerződés, forgalmazási szerződés ¹⁹	A közreműködők ²⁰ neve, kép- és hangmása (filmalkotás eleje főcíme, vége főcíme)
III. Jogszabályok által előírt adatkezelések	Az Sztj. által előírt tájékoztatási és adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítése	Például Sztj. 50/A. § (1)–(3) bekezdés, 94/C. § (2) bekezdés	A jogszabály által előírt teljesítéséhez szükséges személyes adatok
	Adójogi szabályok betartása	Személyes adatokat tartalmazó bizonylatok az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény 78. § (3) bekezdése alapján	Bizonylatokon feltüntetett személyes adatok

¹⁹ Tekintettel arra, hogy a filmalkotás maga is személyes adatokat tartalmaz.

²⁰ E tanulmány értelmében a közreműködő olyan természetes személy (érintett), aki bármely információ alapján azonosított vagy azonosítható. A gyakorlatban a filmelőállítók jellemzően jogi személyekkel állnak kötetmi jogi viszonyban, ugyanakkor ebben a munkában a közreműködő természetes személyként való azonosítása jelentős mértékben elősegíti a koherens értelmezést.

A szükséges adatkezelések miatt a normatív rendelkezések számos kötelezettséget telepítenek a filmelőállítókra, így többek között a jogszabályi alapelveknek való megfelelést (jogszerűség, tisztességes eljárás, átláthatóság, célhoz kötöttség, adattakarékosság, pontosság, korlátozott tárolhatóság, integritás és bizalmas jelleg, elszámoltathatóság) és a konkrét jogszabályokkal való összhang megteremtését és fenntartását (az érintetti jogok gyakorlásának lehetővé tétele, a tájékoztatási kötelezettség teljesítése, az adatbiztonság garantálása, incidens bejelentése, az adatkezelési tevékenységek nyilvántartása, az adatfeldolgozókkal való szerződéskötés stb.). Ezáltal a felelősségük kiterjed az adatkezelés jogszerűségének biztosítására²¹ és az adatkezeléssel okozott károkért való helytállásra is. Ezen adatvédelmi kötelezettségek közül egyes jogszabályi alapelveket, az érintetti jogok gyakorlását elősegítő intézkedések megtételét, továbbá a személyes adatok kezelése jogszerűségének biztosítását indokolt kiemelni, és ezeket érdemes a szerzői jogi előírásokkal való összeegyeztethetőség miatt külön vizsgálat tárgyává tenni.²²

3. Adatvédelmi jogszabályi alapelvek érvényesülése a filmalkotás létrehozása során

A GDPR-hoz kapcsolódó egyes jogelvek érvényre juttatása a gyakorlatban nem ütközhet akadályba, nevezetesen a jogszerűség, a tisztességes eljárás, az átláthatóság és a célhoz kötöttség elvének következetes betartása magától értetődőnek tekintendő. A pontosság elve ugyanakkor – amely alatt egyébként a személyes adatok adatkezelő általi naprakészen tartását kell érteni – a filmalkotás létrehozása esetében (a filmalkotás természetéből és jellegéből fakadóan) nem értelmezhető. Egy másik alapelv, a korlátozott tárolhatóság azt jelenti, hogy a személyes adatokat törölni vagy anonimizálni kell, ha már nincs szükség rájuk abból a célból, amiért gyűjtötték őket.

Ezeket az elveket szintén problematikus a filmalkotás létrehozására és terjesztésére vonatkoztatni, ugyanis a gyakorlatban a filmelőállító a filmforgalmazás során – egy bizonyos idő eltelte után – azt állapítja meg, hogy a filmalkotás további felhasználásából számottevő bevétel

²¹ Bővebben lásd PÉTERFALVI Attila – ESZTERI Dániel: A személyes adatok büntetőjogi védelme Magyarországon és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kapcsolódó gyakorlata. In GÖRÖG Márta – MENYHÁRD Attila – KOLTAY András (szerk.): *A személyiség és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül*. Budapest, ELTE ÁJK, 2017, 405–420.

²² Hangsúlyozni kell, hogy mind a GDPR, mind az Szjt. telepít bizonyos tájékoztatási kötelezettséget a filmelőállítóra, de eltérő céllal, így az összehasonlítás nem indokolt. Egyrészt az adatvédelem tárgykörébe tartozó információszolgáltatásról többek között a GDPR 12. és 13. cikke rendelkezik részletesen, előírva különösen a tömör, átlátható, érthető és könnyen hozzáférhető tájékoztatás nyújtását az érintettek számára az adatkezelésről. Az adatok rendelkezésre bocsátásának időpontjától és az adatkezelés körülményeitől függően – akár a filmelőállító és az érintett között létrejövő szerződésekből is – rögzítésre kerülhetnek a személyes adatok kezelésére vonatkozó információk, amivel az adatkezelő teljesítheti tájékoztatási kötelezettségét. Kivételként szükséges megemlíteni azt az esetkört, amikor az adatkezelő nem köteles teljesíteni tájékoztatási kötelezettségét, mert 1. az érintett már rendelkezik az információkkal, 2. aránytalan erőfeszítéssel járna, 3. jogi kötelezettség kifejezett előírása miatt nem kerülhet rá sor, 4. titoktartás miatt az adatnak bizalmasnak kell maradnia, 5. a nemzeti jog egyéb kivételi okot határoz meg. Másrészt az Szjt. – értelemszerűen – a mű felhasználásával kapcsolatban írja elő, hogy a filmelőállító bocsásson a szerző rendelkezésére alapvető információkat. Lásd Szjt. 50/A. § (1) bekezdés.

nem várható, ugyanakkor a szükségesség vizsgálata fogalmilag kizárt. Az integritás és a bizalmas jelleg leegyszerűsítve az adatminőség biztosítását, az adatoknak a hozzáférésre jogosultak rendelkezésére bocsátását, valamint a jogosulatlan behatás elkerülését foglalja magában,²³ és csak részben egyeztethető össze azzal, hogy a filmelőállító megtesz minden arányos intézkedést a filmalkotás idő előtti nyilvánosságra hozatalának elkerülése céljából.²⁴ Az elszámoltathatóság a személyes adatok kezelésének egész folyamatát átható alapelv, amelynek értelmében az adatkezelőnek általánosságban a jogszabályokban foglalt adatvédelmi elvek és kötelezettségek végrehajtása érdekében megfelelő és hatékony intézkedéseket kell alkalmaznia, és felhívásra bizonyítania is kell a megfelelést. Tehát az érdemi különbség nem a szerzői (magánjogi) és az adatvédelmi jogi (közjogi) előírások sajátosságaiból, hanem e jogszabályok címzettjei elmentéses szándékából fakad.

4. Az érintetti jogok gyakorlásának elősegítése

Az érintetti jogok gyakorlásának elősegítését célzó tevőleges kötelezettség előírása olyan szemléletet hordoz magában,²⁵ amelynek tényleges érvényre juttatása a GDPR egyik legfőbb célja és rendeltetése. A filmelőállító adatkezelésével érintett személyek jogosultak 1. tájékoztatást kérni és hozzáférni a személyes adataikhoz; 2. az adatkezelés korlátozását kezdeményezni; 3. az adataik törlésére és helyesbítésére felhívni az adatkezelőt; 4. adathordozhatóságra irányuló igényt előterjeszteni; 5. tiltakozni az adatkezelés ellen (ha az adatkezelés jogos érdeken vagy közhatalmi jogosítvány gyakorlásán alapul). Kérdésként merül fel, hogy e jogok gyakorlása mennyiben egyeztethető össze a Sztj. által szerzőknek, előadóművészeknek biztosított jogérvényesítési lehetőségekkel.

A tájékoztatási kötelezettség teljesítése értelemszerűen nem szorul bővebb magyarázatra, hiszen az Sztj. felhasználási szerződések fejezetében tárgyalta,²⁶ a felhasználónak előírt tájékoztatási kötelezettség betartása mellett a filmelőállítónak általánosságban figyelemmel kell lennie a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) szerinti együttműködési és tájékoztatási kötelezettség teljesítésére, ami nemcsak az adatkezelésre vonatkozó információátadást, hanem a szerződés teljesítéséhez szükséges valamennyi releváns körülményről való tájékoztatás nyújtását is magában foglalja.

Nem ilyen egyszerű megítélni az adatkezelés korlátozását, hiszen például az előadóművész a GDPR alapján kérheti személyes adatai kezelésének korlátozását a filmelőállítótól (mint adatkezelőtől), ha vitatja azok pontosságát, vagy ha az adatkezelés jogellenes (az érintett ellenzi az adatok törlését, és ehelyett azok felhasználásának korlátozását kezdeményezi),

²³ Az adatvédelmi jog tárgykörébe tartozó integritás és bizalmas jelleg nem tévesztendő össze az Sztj. 13. §-a szerinti mű egységének védelmével.

²⁴ GDPR (39) preambulumbekkezdés.

²⁵ GDPR 12. cikk (2) bekezdés.

²⁶ Lásd az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról; BARANYI Róbert – ÚJHELYI Dávid: A digitális szerzői jogi szabályozás legújabb lépcsője – a CDSM irányelv átültetésének háttere és eredményei. *Fontes Iuris*, 2021/3., 36–45.

vagy ha az adatkezelőnek már nincs szüksége a személyes adatokra adatkezelés céljából, de az érintett igényli azokat jogi igények előterjesztéséhez, érvényesítéséhez vagy védelméhez. Az Szt. szerint a szerzőt megillető személyhez fűződő jogok lehetővé teszik a szerzőnek,²⁷ hogy művét a műre vonatkozó belső, szubjektív okból megtagadhatta, az adott műcímmel, tartalommal történt közönség elé lépést mintegy meg nem történtté tegye.²⁸ Ha a nyilvánosságra hozatal megtörtént, akkor a gyakorlatban inkább csak egy erkölcsi gesztus megtételére és a megtagadott mű közönségre tett hatásának mérséklésére van mód (a jövőbeli ismétlődő felhasználás kizárása).²⁹ Azonban nem illeti meg a szerzőt a visszavonás és a további felhasználás megtiltásának joga a felhasználóval szemben az olyan műre, amelyre az a vagyoni (engedélyezési) jogokat is megszerezte.³⁰

Felmerül a kérdés, hogy a GDPR szerinti korlátozáshoz való jogra hivatkozással sem akadályozhatja-e meg az előadóművész a kép- és a hangmása felhasználását. Ez esetben a filmelőállító köteles megvizsgálni, hogy az adatkezelő jogai elsőbbséget élveznek-e az előadóművész jogaival szemben. Mivel az adatkezelés célja maga a színészi szerződés teljesítése, a filmalkotás létrehozatala, majd felhasználása, az előadóművész kép- és hangmásának korlátozása vélhetően oly mértékben lehetetlenítené el a filmalkotás megvalósítását, hogy az aránytalanul sértené nemcsak a filmelőállító, de a filmelőállítóval szerződéses jogviszonyban álló valamennyi közreműködő érdekét is.³¹ Az imént leírtak – analógia alapján – alkalmazhatók a törléshez való jog gyakorlására is.

A rendelet szerint az érintett jogosult helyesbítést kérni, azaz felhívást intézni az adatkezelőhöz, hogy az javítsa vagy egészítse ki a pontatlan adatokat.³² Ugyanakkor a helyesbítés joga a filmalkotás megvalósításának esetére nem vonatkoztatható, mivel az előadóművész kép- és hangmásának rögzítése a filmalkotás létrehozatalának feltétele és több jelenet rögzítéséből áll, ezért a mű természetéből és az előadóművész fizikai jellegzetességeinek rögzítéséből következően a helyesbítési jog gyakorlása az adatvédelmi jog szempontjából kivételként kezelendő. Szerzői jogi vonatkozása annyiban vizsgálható, hogy a helyesbítési igény teljesítésére az előadóművésszel kötött szerződésben foglaltak lesznek az irányadók.

Az érintett jogosult arra is, hogy a rá vonatkozó, általa egy adatkezelő rendelkezésére bocsátott személyes adatokat egy másik adatkezelőnek továbbítsa anélkül, hogy ezt az adatkezelő akadályozná. Az adathordozhatósághoz való jog iránti kérelem teljesítése a filmalkotások esetében viszont több okból is kivételt képez, azaz a filmelőállító nem feltétlenül köteles elősegíte-

²⁷ GRAD-GYENGE Anikó – LEHOCZKI Zsófia: *Szerzői jogi sorvezető komolyzenei szakemberek számára*. Budapest, MMA MMKI, 2019.

²⁸ Az Szt. a „visszavonás” és a „további felhasználás megtiltásának joga” kifejezést használja.

²⁹ GYERTYÁNFY Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXXVI. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2023.

³⁰ Uo.

³¹ Megjegyzendő, hogy jelentősége van az igény előterjesztése időpontjának. Előfordulhat ugyanis, hogy a film forgatását megelőzően olyan időpontban (például próbafelvételek készítésével) gyakorolja az előadóművész e jogát, amikor a filmelőállítóknak elegendő idő áll rendelkezésére másik előadóművészt keresni, és az nincs kihatással a létrejövő filmalkotás várható minőségére.

³² GDPR 16. cikk.

ni az adathordozhatósághoz való jog gyakorlását.³³ A teljesítés megtagadásának lehetőségéről maga a jogszabály rendelkezik akként, hogy az adathordozhatósághoz való jog gyakorlása nem érintheti hátrányosan mások jogait és szabadságait.³⁴ Mivel harmadik személyek jogainak és szabadságainak sérelmét jelentheti az olyan információk átadása, amelyek a szellemi tulajdon védelmének hatálya alá is tartoznak, az adathordozáshoz való jog a film előállításával összefüggésben nem vagy csak részlegesen gyakorolható. A fentiekén kívül vizsgálható még az érintettet megillető tiltakozás jogának érvényesülése is.

5. A személyes adatok kezelésének jogszerűsége

A személyes adatok kezelése jogszerűségének biztosításához morális és jogi szempontból helytálló hivatkozás, jogcím is szükségeltetik.³⁵ A GDPR a jogalapok kiválasztására több alternatívát nyújt, azonban a személyes adatok kezelése kizárólag a 6. cikk (1) bekezdésében felsorolt hat feltétel egyike alapján jogszerű.³⁶ E feltételek vizsgálatához érdemes jogi szempontból áttekinteni a filmalkotás megvalósításában közreműködő személyek tevékenységét. Köztudott, hogy a filmalkotás létrehozása érdekében megkötött szerződés (megfilmesítési szerződés) alapján a szerző – kivéve a szöveges vagy a szöveg nélküli zenemű szerzőjét – ellenkező kikötés hiányában átruházza az előállítóra³⁷ a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot.³⁸ A filmelőállító tehát szükségszerűen kezeli a filmalkotás megvalósításában részt vevő szerzők azon személyes adatait, amelyek a megfilmesítési szerződések teljesítéséhez szükségesek (például név, a díj megfizetéséhez szükséges pénzügyi adatok stb.). Nincs ez másként azokkal a személyekkel sem, akik ugyan nem minősülnek szerzőknek – ezért a filmelőállító nem megfilmesítési szerződést köt velük –, de valamilyen módon közreműködnek a film létre-

³³ Megjegyzendő, hogy a GDPR szerinti adathordozhatósági jog gyakorlása nem tévesztendő össze a 2017/1128 rendelet – az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1128 rendelete (2017. június 14.) az online tartalomszolgáltatásoknak a belső piacon való, határokon átnyúló hordozhatóságáról – szerinti hordozhatósággal, amely az online tartalomszolgáltatások határokon átnyúló hordozhatóságának az előfizető számára való lehetővé tételét jelenti, függetlenül attól, hogy az adott személy melyik tagállamban tartózkodik.

³⁴ GDPR 20. cikk (1) bekezdés.

³⁵ BUZÁS–PÉTERFALVI–RÉVÉSZ i. m. (17. lj.) 84.

³⁶ Elvárás azonban az is, hogy egy adatkezelésnek a következő feltételek közül kizárólag egy jogalapja legyen. A GDPR 6. cikk (1) bekezdése alapján: „A személyes adatok kezelése kizárólag akkor és annyiban jogszerű, amennyiben legalább az alábbiak egyike teljesül: a) az érintett hozzájárulását adta személyes adatainak egy vagy több konkrét célból történő kezeléséhez; b) az adatkezelés olyan szerződés teljesítéséhez szükséges, amelyben az érintett az egyik fél, vagy az a szerződés megkötését megelőzően az érintett kérésére történő lépések megtételéhez szükséges; c) az adatkezelés az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges; d) az adatkezelés az érintett vagy egy másik természetes személy létfontosságú érdekeinek védelme miatt szükséges; e) az adatkezelés közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlásának keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges; f) az adatkezelés az adatkezelő vagy egy harmadik fél jogos érdekeinek érvényesítéséhez szükséges, kivéve, ha ezen érdekekkel szemben elsőbbséget élveznek az érintett olyan érdekei vagy alapvető jogai és szabadságai, amelyek személyes adatok védelmét teszik szükségessé, különösen, ha az érintett gyermek.”

³⁷ POGÁCSÁS Anett: A szerzői jog és a média. In KOLTAY András (szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019, 590–596.

³⁸ Sztj. 66. § (1) bekezdés.

hozásában (például világszító, naplóvezető stb.).³⁹ Értelemszerűen a filmelőállító a velük kötött szerződésekben is rendelkezik a rájuk vonatkozó bizonyos személyes adatokról, így ezek tekintetében is adatkezelővé válik.

Összetettebb az adatkezelés az előadóművészek közreműködése vonatkozásában. Az előadóművészek mint szomszédos jogi jogosultak tevékenységének eredményeként olyan teljesítmény jön létre, amelyet egyrészt az Sztj. oltalomban részesít, másrészt a filmalkotás jellegéből adódóan szükségszerűnek mutatkozik a teljesítményhez kapcsolódó vagyoni jogoknak a filmelőállítóra való átruházása, továbbá e tevékenységük, teljesítményük okán a filmelőállító az előadóművészek kép- és hangmásával mint személyes adatokkal is adatkezelési műveleteket végez. Annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy milyen jogcímen kezeli a filmelőállító e személyek személyes adatait, az adatkezelés jellege és célja szerinti fenti csoportosítást indokolt alapul venni, amelynek elemei a következők: 1. filmalkotás létrehozása, 2. származékos mű (film) terjesztése, 3. jogszabályok által előírt adatkezelések.

5.1. A filmalkotás létrehozása

A GDPR felhatalmazása alapján a tagállamok rendelkezhetnek arról, hogy bizonyos feltételek fennállása esetén jogszerűnek minősüljön-e egy-egy adott adatkezelési művelet. Ez esetben törvényben vagy helyi önkormányzat rendeletében kell megállapítani a kötelező adatkezelést.⁴⁰ Azért nem lehetséges az előadóművészek kép- és hangmásának kezelését a jogszabályban felsorolt jogalapok közül a jogi kötelezettségre alapozni, mert normatív előírás nem rendelkezik e személyes adatoknak a filmalkotás elkészítésével összefüggő kezelése szükségességéről.

A létfontosságú érdekek mint jogcímmel kapcsolatban általánosságban elmondható, hogy akkor képezheti hivatkozás alapját, ha az adatkezelésnek nincs más alternatívája, valamint annak tárgya a természetes személy életének, egészségének védelméhez kapcsolódik. Emiatt filmalkotások megvalósításában közreműködő személyek adatai tekintetében e jogalap alkalmazása szintén nem helytálló. Az adatkezelések alapulhatnak közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi feladatok végrehajtásán is.⁴¹ Ebben az esetben viszont – a felhasználás jellegét tekintve – nem lehet megalapozott a létfontosságú érdek érvényesítésére való hivatkozás, mivel az adatkezelés nem közérdekű vagy közhatalmi feladathoz rendelt.

³⁹ E szerződések jellemzően megbízási vagy vállalkozási típusú szerződések. Bővebben lásd TAKÓ Sándor: A filmkészítés során alkalmazott egyes szerződéstípusok ismérvei és specifikumai. *In Medias Res*, 2023/1., <https://doi.org/10.59851/imr.12.1.10>, 186–198.

⁴⁰ Az Infotv. 5. § (1) bekezdés a) pontja alapján törvény vagy helyi önkormányzat származékos jogalkotás keretében közérdekű célból megalkotott rendelete elrendeli.

⁴¹ Ennek középpontjában a közérdekű feladatok végrehajtása áll, amiről akkor beszélhetünk, ha az adatkezelés alapját uniós jog vagy magyar jogszabály határozza meg. A rendelet alapján a jogalapban szereplő „közérdekű feladat” kifejezés a közfeladat fogalma általánosságban úgy határozható meg, hogy a közigazgatás államháztartási és önkormányzati alrendszeréhez tartozó szervek, továbbá a jogszabály által létrehozott, valamint a jogszabályban meghatározott feladatkörrel rendelkező szervek, személyek látnak el közfeladatot. Ezenkívül a jogalap a közhatalom gyakorlásához szükséges személyes adatok kezelése esetén alkalmazható. Lásd BUZÁS-PÉTERFALVI-RÉVÉSZ i. m. (17. lj.) 103.

A fentiek miatt a GDPR által rögzített jogcímek közül a hozzájárulást, a szerződés teljesítésének szükségességét, valamint az adatkezelő (vagy harmadik fél) jogos érdekének érvényesítését érdemes mélyrehatóbban vizsgálni. Az Sztj. előírja a hozzájárulást a felhasználáshoz,⁴² ugyanakkor a szerzői jogi értelemben vett hozzájárulás⁴³ alapjaiban különbözik az adatvédelmi jog által ismert hozzájárulástól.⁴⁴ Ez utóbbi szerint az adatkezelés hozzájárulás jogalapon való kezelésének három konjunktív feltétele van: az önkéntesség, a kifejezettség és hogy az megfelelő tájékoztatáson alapuljon. A hozzájárulás megadása nem tekinthető önkéntesnek, ha az érintett nem rendelkezik valós vagy szabad választási lehetőséggel, és nem áll módjában a hozzájárulás nélküli megtagadása vagy visszavonása, hogy az a kárára válna.⁴⁵ Főszabályként a GDPR előírja, hogy ha az érintettnek nincs valódi választási lehetősége, hozzájárulásra kényszerítve érzi magát, vagy a hozzájárulás megtagadása esetén őt negatív következmények érik, akkor a hozzájárulás nem érvényes.⁴⁶ Így például ha a hozzájárulás a szerződéses feltételek nem tárgyalható részébe van belefoglalva vagy a szerződés teljesítéséhez feltételül szabtak olyan személyes adatok kezeléséhez való hozzájárulást is, amelyek nem szükségesek a szerződés teljesítéséhez, akkor az önkéntesség nem állapítható meg. A kifejezettség elsődlegesen a hozzájárulás konkrét jellegét⁴⁷ és az érintett egyértelmű beleegyezését érinti.

A fentiek alapján ha a filmelőállító a filmalkotás megvalósításában közreműködő személyek adatait hozzájárulás alapján kezelné, akkor az tényleges és szabad választási lehetőség hiányában nem lenne megfelelő, hiszen – a viszonyukra tekintettel – ha a közreműködő megtagadja vagy visszavonja a személyes adatainak kezelésére vonatkozó hozzájárulását, akkor az bizonyosan a kárára válik, de legalábbis negatív következmények érik őt (szerződésszegés,

⁴² Sztj. 73. § (1) bekezdés: „Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, az előadóművész hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy (a) rögzítetlen előadását rögzítsék, (b) rögzítetlen előadását sugározzák vagy más módon a nyilvánossághoz közvetítsék, kivéve, ha az előadás, amelyet sugároznak vagy más módon a nyilvánosságához közvetítenek, már maga is sugárzott előadás, (c) rögzített előadását többszörözzék, (d) rögzített előadását terjesszék, (e) rögzített előadását vezetik útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.” A nyilvánosságához közvetítés pedig – követve a technológiai fejlődést – többféle cselekménnyel történhet. Bővebben lásd SARKADY–GRAD–GYENGE i. m. (2. lj.).

⁴³ Szerzői jogi vonatkozásban a hozzájárulásról bővebben lásd Liliana Marilena MĂNUC: The Right to Self Image: The Consent Given in the Case of Reproduction of a Person in a Photograph, Film, Drawing, on the Internet. 4(2) *Contemporary Readings in Law and Social Justice* (2012) 458–461.

⁴⁴ A kép- és hangfelvétel készítésének szabályait egyrészt a Ptk., másrészt az adatvédelmi szabályozás rögzíti. Lásd ZAVODNYIK József: *A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság általános adatvédelmi rendelettel (GDPR) kapcsolatos 2019-es értelmezései*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020, <https://doi.org/10.55413/9789632959351>.

⁴⁵ GDPR (42) preambulumbekkezdés.

⁴⁶ Megfelelő alkalmazása esetén a hozzájárulás lehetővé teszi az érintett számára a személyes adatai feldolgozása feletti ellenőrzést. Azonban nem megfelelő alkalmazása esetén az érintett ellenőrzése illuzórikussá, a hozzájárulás pedig az adatfeldolgozás nem megfelelő jogalapjává válik. Lásd a 29. cikk szerinti Adatvédelmi Munkacsoport 06/2014. számú véleményét az adatkezelő 95/46/EK irányelv 7. cikke szerinti jogszerű érdekeinek fogalmáról.

⁴⁷ Ez a filmelőállító részéről elsődlegesen a hozzájárulás-kérést és az adatkezelési cél pontos megfogalmazását, míg a tájékoztatási kötelezettség teljesítése a GDPR 12. és 13. cikke szerinti előírások betartását jelenti.

szerezés megszűnése). Különösen igaz ez az előadóművészek teljesítményére kép- és hangmásuk rögzítése miatt.⁴⁸

A jogos érdek (érdekmérlegelés) jogalap legfontosabb sajátossága az, hogy lehetőséget biztosít az adatkezelő számára az adatkezelés körülményeinek a kialakítására: az adatkezelő kiválaszthatja, hogy milyen célból, mennyi ideig, milyen személyes adatokat kezel, és milyen garanciális intézkedéssel biztosítja az érintettek jogainak és szabadságának feltétlenül szükséges mértékű és arányos korlátozását,⁴⁹ amihez ún. mérték- és arány-tesztet kell elvégeznie. A személyes adatok jogos érdeken való kezelése akkor jogszerű, ha egyértelműen megállapítható, hogy az adatkezelő jogai, érdekei elsőbbséget élveznek az érintett magánszférájának és személyes adatainak védelméhez fűződő alapvető jogaival szemben. Annak ellenére, hogy a GDPR nem állít fel sorrendet a jogalapok között, a jogos érdek akkor alkalmazható, ha a másik öt jogalap nem illik az adatkezelésre.⁵⁰

Az adatkezelő a közreműködő személyes adatainak kezelésére a GDPR 6. cikk (1) bekezdés b) pontját, azaz a szerződés teljesítése jogalapot is alkalmazhatja, amihez a következő két feltétel valamelyikének fennállása elengedhetetlen: a szóban forgó adatkezelésnek objektíve szükségesnek kell lennie vagy az érintettel kötött szerződés teljesítéséhez, vagy ahhoz, hogy az érintett kérésére a szerződéskötést megelőző lépéseket megtegyék. Az adatkezelés szükségessége tehát a GDPR 6. cikk (1) bekezdés b) pontja mindkét részének előfeltétele.

Ezzel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a „szerződés teljesítéséhez szükséges” kitétel nem csupán annak értékelését jelenti, hogy a szerződés feltételei mit engednek meg vagy írnak elő. A „szükségesség” esetében önálló uniós jogi fogalomról van szó, amelynek tükröznie kell az adatvédelmi jog célkitűzéseit. A „szükségesség” kitétel értékelése magában foglalja az adatkezelés összetett, tényeken alapuló értékelését, különösen az elérni kívánt cél vizsgálatát annak érdekében, hogy kevésbé legyen beavatkozó jellegű az ugyanazon cél eléréséhez szükséges egyéb lehetőségekhez képest. Ha ugyanis reális, kisebb beavatkozással járó más alternatíva áll rendelkezésre, akkor az adatkezelés nem feltétlenül szükséges. Emellett az adatkezelőnek igazolnia kell tudni, hogy az érintettel kötött szerződés fő tárgya miként nem lenne végrehajtható, ha a szóban forgó személyes adatok tényleges kezelése nem történik meg. A filmalkotások lényegi és elengedhetetlen eleme – bizonyos műfaji kivételekkel – a személyek kép- és hangmásának felhasználása, valamint az abban feltüntetett egyéb személyes adatok (név), amelyek nélkül a mű létre sem jöhet, így e kritériumnak a szerződés teljesítése jogalap megfelel. Tehát a potenciális adatkezelési jogcímelek számbavétele alapján az adatkezelő filmalkotás létrehozását célzó adatkezelésének a szerződés teljesítése jogalapra helyezése indokoltnak mutatkozik, figyelemmel a vagylagos feltételeknek való megfelelésre is.

⁴⁸ A hozzájárulások megadásával kapcsolatban bővebben lásd Frederick WISEMAN: *Privacy and Documentary Filmmaking*. 68(1) *Social Research* (2001) 41–47.

⁴⁹ Általánosságban elmondható, hogy ha egy bizonyos adatkezelés esetében mind a hozzájárulás, mind az mérték- és arány-teszt alkalmazható, és a hozzájárulás valamennyi korábban már kifejtett fogalmi eleme megfelelően érvényesülhet, akkor az adatkezelőnek főszabályként az érintettek hozzájárulását kell kérnie az adatkezeléshez. A hozzájárulás bármely eleme – különösen annak önkéntessége – érvényesülésének hiányában viszont az adatkezelőnek az mérték- és arány-tesztet kell alkalmaznia.

⁵⁰ BUZÁS–PÉTERFALVI–RÉVÉSZ i. m. (17. lj.).

5.2. A származékos mű (film) terjesztése

Ha a filmelőállító által megjelölt adatkezelés célja vagy rendeltetése a filmalkotás felhasználása, és a közreműködők személyes adatait ennek érdekében kezeli, akkor az több szempontból is eltér a filmalkotás létrehozásánál kifejtett adatkezeléstől. A legfőbb különbség az, hogy a filmalkotás létrehozásának időpontjáig nagyobb mértékben biztosított a közreműködők számára a személyes adataik fölötti rendelkezés lehetősége, még akkor is, ha egyébként a filmelőállító és a közreműködő közötti jogviszony keretében az érintetti jogok gyakorlására csak korlátozottan van lehetőség. Ugyanis ehhez képest a filmalkotás terjesztésekor a közreműködő kitettsége rendkívüli mértékben megnő, az érintetti jogok csak nagyon csekély mértékben érvényesülhetnek, elsősorban a mű közönséghez való eljutása és többszörözése miatt.

A filmelőállító – jellemzően a filmalkotás létrehozásának kezdetét megelőzően – megállapodásokat köt a közreműködőkkel meghatározott feladatok ellátására. E szerződések maradéktalan teljesítése esetén a filmelőállító rendelkezésére áll a származékos mű (film), amely alkalmas a közönséghez való közvetítésre, valamint – a felhasználási jogok átruházása esetén – a filmelőállító tulajdonát képezi az e filmalkotáshoz kapcsolódó valamennyi felhasználási jog. Ezek értelemszerűen a filmalkotás jogszerű és minél eredményesebb forgalmazásának előfeltételeit jelentik. Mindazonáltal a forgalmazás megkezdésének időpontját követően a filmalkotással összefüggő személyes adatok (kép- és hangmás, nevek) terjesztése a gyakorlatban nem akadályozható meg. Ennek fényében a film terjesztése mint cél érdekében kezelt adatok nem alapozhatók jogi kötelezettség teljesítésére, létfontosságú érdekre, közérdekű vagy közhatalmi jogosítvány gyakorlására, hozzájárulásra, mert a filmalkotás létrehozása mint cél érdekében végzett adatkezeléseknél leírtak erre is vonatkoztathatók.

A szerződés teljesítése jogalap fentebb írt két vagylagos feltételével összevetve a filmelőállítónak a filmterjesztés céljából végzett adatkezelése (a felek eltérő megállapodásának hiányában) nem szükséges az érintettel kötött szerződés teljesítéséhez, továbbá az adatkezelés (a filmalkotás életútjának előrehaladásából fakadóan) objektíve nem szükséges a közreműködéssel való szerződéskötés megelőző lépéseinek megtételéhez. Ez alapján az adatkezelő filmalkotás terjesztési célú adatkezelésére a szerződéses jogalap helyett a jogos érdek (érdekmérlegelés) jogcím alkalmazása látszik szükségesnek a következő okok miatt. A jogos érdek (érdekmérlegelés) jogalap akkor alkalmazható – kvázi alternatív jogalapként –, ha az adott adatkezelés a körülményekből fakadóan más jogcímen nem alapulhat. További feltétel, hogy az adatkezelő jogos érdekének összeegyeztethetőnek kell lennie a jogszabályi előírásokkal, amelyeknek szintén meg kell feleljen az adatkezelés, hiszen a filmforgalmazáshoz, -terjesztéshez fűződő gazdasági-társadalmi érdek indokolható.

További követelmény, hogy az adatkezelő érdekének egyértelműnek és valósnak kell lennie, amely elvárásnak az adatkezelő szándéka megfelel. Itt érdemes megjegyezni azt is, hogy a szerzői és az adatvédelmi jogi szempontok összeegyeztethetőségének nehézségei ez esetben csúcsosodnak ki leginkább. Ennek oka egyrészt az, hogy a közreműködők általánosságban nemcsak hogy nem kívánják gyakorolni érintetti jogait a filmalkotás létrehozása és terjesztése során, hanem foglalkoztatási céllal vagy többek között az elismertség érdekében maguk jelzik a munkavállalási szándékukat a filmelőállítóknál. Másrészt a közreműködők kifejezetten elvárják, hogy a szerződésszerű teljesítésük következtében a filmelőállító rendelkezésére bocsátott személyes adatok a filmalkotásban feltűnjenek.

5.3. A jogszabályok által előírt adatkezelések

A jogszabályok által előírt adatkezelések kategóriái egyértelműek abban az értelemben, hogy az ide sorolt, elsődlegesen a szerzői és az adójogi szabályok által előírt, a filmelőállító által végzett adatkezelések – a GDPR-ral összhangban – a „jogi kötelezettség teljesítése” elnevezésű jogcímre alapozandók, így ez bővebb kifejtést nem igényel.

6. Konklúzió

A GDPR alkalmazása továbbra is kihívás elé állítja a filmelőállítókat, hiszen olyan előírásokat kell betartaniuk, amelyek rendeltetése nem irányulhatott a filmalkotások megvalósításának korlátozására. Márpedig a GDPR szabályaira még akkor is figyelemmel kell lenni, amikor a filmelőállítók mint adatkezelők és a mű létrehozásában részt vevő személyek szándéka megegyezik.

A filmelőállító által folytatott tevékenységek, a megkötött ügyletek típusai, valamint a végzett főbb adatkezelések áttekintése kijelölte a szerzői és az adatvédelmi jognak a filmalkotás előállításával összefüggő pontjait. Általánosságban elmondható, hogy az adatvédelmi jogok gyakorlását a filmelőállítónak is biztosítani kell, de ez a filmalkotások előállítása során sok esetben kivételként kezelendő. Ez részben annak tudható be, hogy a GDPR nehezen alkalmazható bizonyos társadalmi viszonyokra, márpedig a filmalkotással összefüggő esetek bizonyosan ebbe a körbe tartoznak, részben mert a filmalkotás megvalósítása számos közreműködő közös érdekének és tevékenységének eredménye, amit egy-egy főbb alkotó vagy résztvevő (például előadóművész) is csak nagyon szűk körben jogosult korlátozni adatvédelmi jogok gyakorlására való hivatkozással.

A filmalkotás létrehozására irányuló adatkezelések a szerződések teljesítésén, a filmalkotás terjesztését célzó adatkezelések jogos érdeken (érdekmérlegelésen), míg a jogszabály által előírt adatkezelések jogi kötelezettség teljesítésén alapulhatnak. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy valamennyi filmelőállító által alkalmazható egységes mechanizmus vagy megoldás nem létezik, a körülményeket és a jogszabályoknak való megfeleléshez szükséges intézkedéseket minden esetben egyedileg szükséges mérlegelni. Eltérő jogterületekről lévén szó, a szerzői és az adatvédelmi jogi normák együttes és maradéktalan betartása gondos körütekintést igényel, a jogi kihívások mégis kezelhetők, hiszen a kivételszabályok alkalmazásával eleget lehet tenni a különböző jogterületekben gyökerező követelményeknek.

Irodalomjegyzék

- ASGHAR, Mamoona et al.: Visual Surveillance Within the EU General Data Protection Regulation: A Technology Perspective. 7(1) *IEEE Access* (2019) 111709–111726.
<https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2934226>
- ATKINSON, Sarah: *From Film Practice to Data Process: Production Aesthetics and Representational Practices of a Film Industry in Transition*. Edinburgh, Edinburgh University Press, 2018.
<https://doi.org/10.3366/edinburgh/9780748693580.001.0001>

- BARANYI Róbert – ÚJHELYI Dávid: A digitális szerzői jogi szabályozás legújabb lépcsője – a CDSM irányelv átültetésének háttere és eredményei. *Fontes Iuris*, 2021/3., 36–45.
- BUZÁS Péter – PÉTERFALVI Attila – RÉVÉSZ Balázs (szerk.): *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest, Wolters Kluwer, 2021.
- CROWELL, Thomas A.: *The Pocket Lawyer for Filmmakers, a Legal Toolkit for Independent Producers*. New York, Routledge, 2011.
<https://doi.org/10.4324/9780240813196>
- FALUDI Gábor et al.: *Szerzői jog és iparjogvédelem*. Budapest, ELTE Eötvös, 2012.
- GRAD-GYENGE Anikó: *Film és szerzői jog, a megfilmesítési szerződés*. Budapest, Médiatudományi Intézet, 2016.
- GRAD-GYENGE Anikó – LEHOCZKI Zsófia: *Szerzői jogi sorvezető komolyzenei szakemberek számára*. Budapest, MMA MMKI, 2019.
- GYERTYÁNFY Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2023.
- KAZEMI, Robert: *General Data Protection Regulation (GDPR)*. Hamburg, Tredition, 2018.
- KOLLARIK Tamás – TAKÓ Sándor: *Film és jog a gyakorlatban – a filmalkotás folyamatát övező egyes magánjogi kérdések*. Budapest, MMA MMKI, 2021.
- MÁNUC, Liliana Marilena: The Right to Self Image: The Consent Given in the Case of Reproduction of a Person in a Photograph, Film, Drawing, on the Internet. 4(2) *Contemporary Readings in Law and Social Justice* (2012) 458–461.
- MEZEI Péter: Bevezetés az összehasonlító szerzői jogba. In LEGEZA Dénes (szerk.): *Szerzői jog mindenkinek*. Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2023, 342–369.
- PÉTERFALVI Attila – ESZTERI Dániel: A személyes adatok büntetőjogi védelme Magyarországon és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kapcsolódó gyakorlata. In GÖRÖG Márta – MENYHÁRD Attila – KOLTAY András (szerk.): *A személyiség és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül*. Budapest, ELTE ÁJK, 2017, 405–420.
- POGÁCSÁS Anett: A szerzői jog és a média. In KOLTAY András (szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019, 561–600.
- SARKADY Ildikó – GRAD-GYENGE Anikó: *A média értéklánc szerzői jogi vonatkozásai*. Budapest, Médiatudományi Intézet, 2012.
- TAKÓ Sándor: A filmkészítés során alkalmazott egyes szerződéstípusok ismérvei és specifikumai. *In Medias Res*, 2023/1., 186–198.
<https://doi.org/10.59851/imr.12.1.10>
- TATTAY Levente: *Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016.
- WISEMAN, Frederick: Privacy and Documentary Filmmaking. 68(1) *Social Research* (2001) 41–47.
- ZAVODNYIK József: *A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság általános adatvédelmi rendelettel (GDPR) kapcsolatos 2019-es értelmezései*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020.
<https://doi.org/10.55413/9789632959351>